

**جهت تهیه این کتاب می‌توانید با شماره
تلفن‌های ذیل تماس حاصل نمایید.**

۰۲۵-۳۷۷۴۹۲۷۴

۰۹۱۲۶۵۲۵۰۷۰

**همچنین می‌توانید در شبکه‌های
اجتماعی ایتا و تلگرام با شماره فوق
سفارش خود را ثبت فرمایید.**

■ کانال ایتا: nashrehoghoghepoya

■ کانال تلگرام: hoghoghepoyapub

■ کانال پیام رسان بله: pooya_law

■ کانال پیام رسان سروش: pooyalaw

■ فروشگاه اینترنتی: www.hpbook.ir

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مجموعہ سوالات اختبار کيفری

جلد چہارم

حقوق جزای اختصاصی
منطبق با قانون کاهش مجازات حبس تعزیری
با اصلاحات الحاقات زمستان ۱۴۰۱

دکتر محمد حسین صادقی

مجید عطایی جنتی

فاطمہ ملکی آزار کی

سمانه متقی

(قضات دادگستری)

نشر حقوق پویا

مقدمه

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي إِلَيْهِ مَصَائِرُ الْخَلْقِ وَ عَوَاقِبُ الْأُمْرِ، نَحْمَدُهُ عَلَى عَظِيمِ إِحْسَانِهِ وَ نِيرِ بُرْهَانِهِ وَ نَوَامِي فَضْلِهِ وَ اِمْتِنَانِهِ؛ حَمْدًا يَكُونُ لِحَقِّهِ قَضَاءً وَ لِشُكْرِهِ اَدَاءً»

ستایش خدای را که بازگشت همه آفریدگان و پایان کارها به اوست. او را ستایش می‌کنم، به سبب احسان فراوانش و برهان روشنش و فضل و عطای روز افزونش. ستایشی که حق او را به جای آرد و سپاسش را ادا کند و ما را به ثواب او نزدیک سازد و موجب فزونی بخشش او شود.

تالیف کتاب حاضر به همت و همراهی تنی چند از همکاران و با توجه به نیازهای موجود قشر کارآموزان قضایی صورت گرفته است.

در این کتاب سعی بر این شده است تا گوشه‌ای از سوالات جزای اختصاصی مطرح شده در اختبار کارآموزان محترم قضایی در سال‌های گذشته جمع آوری و به سوالات پاسخ‌های مستدل و مستندی داده شود و از طرفی سعی شده است از مطرح کردن مباحث نظری حقوق خودداری و مطالب کاربردی قید شود.

ذکر این نکته ضروری است که با توجه به اینکه قوانین جزائی در حیطه عمل و دکترین تفاسیر مختلف و متعددی دارند و حتی اساتید برجسته حقوق نیز در تفسیر برخی از مواد قانونی دارای اختلاف و گاه نظرات متفاوتی می‌باشند، در این کتاب نیز سعی بر آن است تا در پاسخ: گویی به سوالات به متن قانون و دکترین و همچنین رویه‌های جاری قضایی در کشور توجه کافی شود و تا جایی که امکان پذیر بوده است نظرات متعدد ذکر گردد ولیکن توجه به این نکته ضرورت دارد که آن چه در پاسخ: سوالات قید شده است نظر، دیدگاه و تفسیر نویسندگان بوده و الزاماً به معنای نظر قطعی و رویه حاکم نمی‌باشد و امکان این که برداشت متفاوتی در برخی از محاکم وجود داشته باشد وجود دارد و نهایتاً این کتاب صرفاً جهت استفاده کارآموزان قضایی و داوطلبان آزمون‌های حقوقی بوده و پاسخ: نهایی و تفسیر آن بر عهده خودشان می‌باشد.

با امید به اینکه کتاب حاضر راهنمای سودمند و قابل استفاده برای عموم مخاطبین محترم به ویژه کارآموزان محترم قضایی باشد.

سوال ۱: آیا هوادار گروه‌های متخاصم، مجرم است یا خیر؟

پاسخ:

با توجه به ماده ۴۹۹ قانون مجازات اسلامی عضویت در گروه‌های متخاصم جرم است. فلذا در مورد کسانی که عضو نبوده بلکه صرفاً حامی یا مبلغ دسته یا جمعیتی می‌باشند قابل اعمال نیست. (میرمحمد صادقی، حسین- جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی - چاپ ششم - نشر میزان ۱۳۸۵ - ص ۶۳) هوادار (fanatic) به شخصی گفته می‌شود که بر روی موضوع یا موضوعاتی خاص دارای علاقه افراطی، شور و شیفتگی است عضویت یافتن یعنی کارمند اداره، بنگاه یا انجمن شدن لذا در فرض سوال، هواداری غیر از عضویت است، صرف هواداری از شمول ماده ۴۹۹ قانون مجازات اسلامی خارج است مگر این که اعمال ارتكابی عملاً فراتر از هواداری باشد به گونه ای که عرفاً بتوان فرد را عضو گروه دانست.

سوال ۲: برای تشکیل یا اداره دسته، جمعیت یا شعبه جمعیتی با هدف برهم زدن امنیت کشور چه شرایطی لازم است؟

پاسخ:

اولاً: جنسیت، شغل و تابعیت مرتکب تاثیری ندارد و هرکس می‌تواند مرتکب جرم باشد، حداقل تعداد باید دو نفر باشد.

ثانیاً: هدف از تشکیل یا اداره باید قصد خاص برهم زدن امنیت کشور باشد، اینکه در عمل نیز نتیجه اقدامات به برهم زدن امنیت منتهی شود ضرورت ندارد، هرگاه قصد براندازی هم احراز شود متهم مشمول عنوان محارب است و تعیین کیفر تعزیری موضوع ماده ۴۹۸ قانون مجازات اسلامی صرفاً در فرضی است که مرتکب محارب شناخته نشود ثالثاً: اگر کسی جمعیتی را تشکیل داده و آن را اداره هم نماید مشمول تعدد مادی است.

سوال ۳: ارکان تشکیل دهنده جرم فعالیت تبلیغی علیه نظام را تشریح کنید؟

پاسخ:

- ۱- اقدامات انجام شده باید باهدف قراردادن کلیت نظام سیاسی کشور یا گروه ها و سازمان های مخالف نظام باشد، انتقاد از عملکرد بخش هایی از حاکمیت از شمول موضوع خارج است.
- ۲- تشخیص گروه ها و سازمان های مخالف نظام و تعیین مصادیق مخالف، معاند و مخاصم برعهده شورای عالی امنیت ملی است وقاضی درمقام رسیدگی و تطبیق رفتار مادی مصوبات مرجع مذکور را مورد توجه قرار می دهد.
- ۳- چاپ و نشر، تولید محتوا در قالب صوت و تصویر، راه اندازی و هدایت شبکه، کانال، سایت، سامانه در فضای حقیقی یا مجازی و مانند آن می تواند ابزارهای تحقق رفتار مجرمانه باشند.
- ۴- تحقق این جرم در خارج از قلمرو سرزمینی و توسط غیر اتباع ایرانی هم متصور است.
- ۵- به هرنحو... صرفا اشکال مباشرت یا مشارکت در جرم را در برمی گیرد و معاونت در آن مطابق ترتیب مقرر در ماده ۱۲۶ قانون مجازات اسلامی قابل مجازات است.
- ۶- این جرم در دسته جرایم علیه امنیت کشور تعریف می شود و رسیدگی به آن به استناد بند الف ماده ۳۰۳ قانون آیین دادرسی کیفری در صلاحیت دادگاه انقلاب است و از مصادیق جرم سیاسی (موضوع قانون تعریف جرم سیاسی مصوب ۹۵/۰۲/۲۰) خارج است.
- ۷- موثر بودن تبلیغ یا استفاده از رسانه شرط تحقق آن نیست، لیکن واژه فعالیت بیانگر نوعی از استمرار در رکن مادی است.

سوال ۴: جاسوس را تعريف كنيد؟

پاسخ:

جاسوس در لغت به معنی جست و جو کننده خبر برای بدی است. در قانون تعریفی از جاسوس نشده ولی می توان گفت جاسوس به شخصی گفته می شود که تحت عناوین غیرواقعی و مخفیانه به نفع دشمن در صدد تحصیل اطلاعات یا اشیایی باشد (گلدوزیان - ایرج - حقوق جزای اختصاصی - انتشارات دانشگاه تهران - چاپ سیزدهم ۱۳۸۶ ص ۵۷۸)

در حقوق ایران با تصویب مواد ۵۰۱ و ۵۰۲ ق.م.ا صرف تسلیم آگاهانه و عمدی نقشه ها، یا اسرار یا اسناد و تصمیمات راجع به سیاست داخلی یا خارجی کشور به افراد فاقد صلاحیت با هر تابعیتی به نحوی که متضمن نوعی جاسوسی باشد جرم شناخته شده است. (گلدوزیان - ایرج - حقوق جزای اختصاصی - انتشارات دانشگاه تهران - چاپ سیزدهم ۱۳۸۶ - ص ۵۷۹)

نظر مشورتی شماره ۷/۸۸۲۷ مورخه ۱۳۸۰/۱۰/۲۹ اداره کل حقوقی قوه قضاییه نیز جاسوسی را این گونه تعریف کرده است: «جاسوسی عبارت است از تحصیل اطلاعات سری و محرمانه و دادن آن ها به دولت یا دولت های بیگانه اعم از اینکه مرتکب ایرانی باشد یا غیرایرانی اما خیانت به کشور آن است که شخص ایرانی عالماً و عامداً عملی انجام دهد که برخلاف مصالح امنیتی یا سیاسی یا اقتصادی کشور باشد.»

نکته ۱: منظور از سیاست داخلی یا خارجی، همه آن چیزی است که به اداره امور کشور از بعد داخلی یا خارجی مربوط می شود اعم از اینکه نظامی، سیاسی، اقتصادی یا اجتماعی باشد.

نکته ۲: عمل مرتکب باید عرفاً متضمن خبرچینی باشد هرچند حرفه ای بودن مرتکب یا تحصیل منافع مادی لزوماً شرط نیست.

نکته ۳: دسترسی مرتکب به اسرار مذکور ممکن است مجاز یا غیر مجاز باشد.

نکته ۴: مرتکب باید اسرار را آگاهانه و با وقوف به اینکه دارای طبقه بندی است در اختیار دیگری قرار دهد و نیز نسبت به عدم صلاحیت دریافت کننده مطلع باشد.

نکته ۵: قصد ضربه زدن به نظام شرط نیست و برای دریافت کننده ی اطلاعات مذکور در این بخش مجازاتی پیش بینی نشده است.

نکته ۶: جاسوسی از مصادیق اجلاى جرایم علیه امنیت خارجی است و رسیدگی به آن مطابق بند الف ماده ۳۰۳ قانون آیین دادرسی کیفری در صلاحیت دادگاه انقلاب است، به استناد بند ح ذیل ماده ۳ قانون تعریف جرم سیاسی مباشرت، مشارکت، معاونت و شروع به جاسوسی و افشای اسرار از شمول جرایم سیاسی خارج است.

سوال ۵: چند نفر به اتهام عضویت در داعش در کرج دستگیر شده‌اند، در تحقیقات مقدماتی مشخص می‌شود که آنها در اقدامات اجرایی نقشی نداشته‌اند، آیا عمل آنان جرم است؟

پاسخ:

عنصر قانونی جرم مذکور ماده ۴۹۹ قانون مجازات اسلامی می‌باشد که اعلام نموده است «هر کس در یکی از دسته‌ها یا جمعیت‌ها یا شعب جمعیت‌های مذکور در ماده ۴۹۸ عضویت یابد به سه ماه تا پنج سال حبس محکوم می‌گردد مگر اینکه ثابت شود از اهداف آن بی‌اطلاع بوده است»

عنصر مادی جرم مذکور صرفاً عضویت در گروه است. و قانون‌گذار عنصر روانی جرم را مفروض دانسته است یعنی به جای اینکه کلمه «عامداً» را در ابتدای ماده ذکر کند، از عبارت «مگر اینکه ثابت شود از اهداف آن بی‌اطلاع بوده است» در انتهای ماده استفاده کرده و بدین ترتیب اصل را بر عالم بودن عضو گذاشته یعنی فرض کرده است که اگر کسی در دسته یا جمعیتی عضویت می‌یابد قطعاً از اهداف آن با اطلاع می‌باشد. مگر آن که خود از عهده بار اثبات مطلع نبودن از اهداف آن دسته یا جمعیت برآید. (میرمحمد صادقی - حسین - جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی - چاپ ششم - نشر میزان ۱۳۸۵ - ص ۶۲) لذا در فرض سوال متهم تنها در صورتی که ثابت کند از اهداف گروه بی‌اطلاع بوده است، مجازات نمی‌شود.

سوال ۶: شرایط تحقق جرم سیاسی را بیان کنید؟

پاسخ:

هریک از جرایم مصرح در قانون تعریف جرم سیاسی چنانچه با انگیزه اصلاح امور کشور علیه مدیریت و نهادهای سیاسی یا سیاست‌های داخلی یا خارجی کشور ارتکاب یابد، بدون آنکه مرتکب قصد ضربه زدن به اصل نظام را داشته باشد.

سوال ۷: توهین در چه صورتی جرم سیاسی تلقی می‌شود؟

پاسخ:

با اجتماع هر سه شرط زیر: اول انگیزه مرتکب صرفاً اصلاح امور کشور باشد نه اغراض شخصی و مانند آن، دوم قصد ضربه زدن به اصل نظام را نداشته باشد. سوم مخاطب آن روسای سه قوه، ریس مجمع تشخیص مصلحت نظام، معاونان ریس جمهور، وزرا، نمایندگان مجلس شورای اسلامی و مجلس خبرگان و اعضای شورای نگهبان به واسطه مسوولیت آنان یا ریس و نماینده سیاسی کشور خارجی در قلمرو جغرافیایی ایران باشد.

سوال ۸: توهین به سفیر یک کشور خارجی در ایران چه نوع جرمی است؟ و تشریفات رسیدگی آن چیست؟

پاسخ:

جرم موضوع ماده ۵۱۷ قانون مجازات اسلامی ناظر به ریس کشور خارجی یا نماینده سیاسی (سفیر) آن در قلمرو خاک ایران است و سایر اشخاص از جمله مقامات کنسولی را شامل نمی‌شود، بعلاوه: ۱- وقوع آن باید به نحو علن باشد ۲- در کشور متبوع بزه دیده در موارد مشابه معامله متقابل انجام شود ۳- برای تعقیب کیفری شکایتی از سوی دولت مربوطه یا نماینده سیاسی آن کشور یا مجنی علیه یا ولی او واصل شده باشد ۴- مطابق بند ب ذیل ماده ۲ قانون تعریف جرم سیاسی (مصوب ۹۵/۰۲/۲۰) این جرم، با اجتماع شرایط مقرر شده در ماده ۱ قانون مذکور سیاسی شناخته می‌شود ۵- به استناد بند ث ذیل ماده ۳۰۳ قانون آیین دادرسی کیفری به جرایم سیاسی و مطبوعاتی در دادگاه کیفری یک و با حضور هیات منصفه رسیدگی می‌شود. ۶- با توجه به اینکه این جرم می‌تواند در مناسبات خارجی و بین المللی موثر بوده و اسباب تنش را فراهم کند، تلقی آن به عنوان جرم علیه امنیت خالی از قوت نیست. ۷- حسب تبصره ذیل ماده ۵۱۷ در صورت استرداد تقاضا، تعقیب جزایی موقوف خواهد شد که دلالت بر قابل گذشت بودن بزه ارتكابی دارد در حالی که در ماده ۱۰۴ اصلاحی قانون مجازات اسلامی (ماده ۱۱ قانون کاهش مجازات حبس تعزیری، مصوب ۹۹/۰۲/۲۳) در ردیف جرایم قابل گذشت احصا نشده است و تبع آن نیز با جرایم قابل گذشت تشابه سنخیت ندارد.

سوال ۹: اگر كسى ادعا نمايد كه امام زمان است. مرتكب چه جرمى شده است؟

پاسخ:

در ماده ۵۱۳ قانون مجازات اسلامى بخش تعزيرات مصوب ۱۳۷۵ آمده است «هر كس به مقدسات اسلام و يا هر يك از انبيا، عظام يا ائمه طاهرين يا حضرت صديقه طاهره اهانت نمايد اگر مشمول حكم سب النبى باشد اعدام مى شود و در غير اين صورت به حبس از يك تا پنج سال محكوم خواهد شد.»

پيش تر اين ديدگاه در دكترين حقوقى داراى طرفدارانى بود كه مسئله ظهور امام زمان عج از جمله مقدسات مذهب شيعه مى باشد فلذا ادعاى فرد در اين باره توهين به مقدسات محسوب مى شد. ليكن با تصويب قانون الحاق دو ماده به كتاب پنجم قانون مجازات اسلامى مصوب ۹۹/۱۰/۲۴ و در بند ۲ ذيل ماده ۵۰۰ مكرر قانون مجازات اسلامى هرگونه فعاليت آموزشى و يا تبليغى انحرافى مغاير و يا مخل به شرع مقدس اسلام از طرقى مانند طرح ادعاهاى واهى و كذب در حوزه هاى دينى و مذهبى از قبيل ادعاى الوهيت، نبوت يا امامت و يا ارتباط با پيامبران يا ائمه اطهار عليهم السلام چنانچه مشمول حد نباشد، به حبس و جزاى نقدى درجه پنج يا يكى از اين دو مجازات و محروميت از حقوق اجتماعى درجه پنج محكوم مى شود.

سوال ۱۰: آيا توهين به حرم هاى مطهر امام رضا(ع)، حضرت معصومه(ع)، حضرت احمدابن موسى(ع) توهين به مقدسات اسلام است؟

پاسخ:

منظور از مقدسات اسلام در درجه اوّل ذات بارى تعالى و پس از آن همه مكانها، چيزها و اشخاصى هستند كه از لحاظ موازين دين اسلام مقدس و قابل احترام محسوب مى شوند مثل قرآن كريم يا كعبه يا مزار پيامبر و امامان عليهم السلام (مير محمد صادقى - حسين - جرائم عليه امنيت و آسايش عمومى - چاپ ششم - نشر ميزان ۱۳۸۵ - ص ۱۶۳) فلذا در فرض سوال موضوع مشمول مقدسات اسلام مى شوند.

سوال ۱۱: آیا توهين به اديان جرم است؟

پاسخ: مطابق ماده ۴۹۹ مكرر قانون مجازات اسلامى (مصوب ۹۹/۱۰/۲۴) صرفا توهين به اديان اللهى يا مذاهب اسلامى مصرح در قانون اساسى جرم انگارى شده است، اقدامات مرتكب چنانچه با قصد ايجاد خشونت يا تنش در جامعه ويا با علم به وقوع آن باشد، اگر مشمول كيفر حدى نباشد، ليكن منجر به خشونت و تنش شده باشد به حبس و جزاى نقدى درجه پنج يا يکى از آن دو محكوم مى شود و هرگاه قصد ايجاد خشونت و تنش نداشته و به آن نيز متهمى نشود، به حبس و جزاى نقدى درجه شش يا يکى از آن دو محكوم مى شود.

سوال ۱۲: توهين به اديان واقوام ايرانى در چه صورتى مستوجب تشديد مجازات خواهد بود؟

پاسخ: به استناد تبصره ۲ ذيل ماده ۴۹۹ مكرر قانون مجازات اسلامى (مصوب ۹۹/۱۰/۲۴) توهين به اديان، مذاهب اسلامى واقوام ايرانى در پنج صورت مشمول يک درجه تشديد مجازات خواهد بود:

- ارتكاب از طريق تشكيل گروه مجرمانه سازمان يافته
- مرتكب مامور يا مستخدم دولتى يا عمومى باشد
- مامور دولت در حين انجام وظيفه يا به مناسبت آن مرتكب جرم شود
- جرم از طريق نطق در مجامع عمومى واقع شده باشد
- جرم با استفاده از ابزارهاى ارتباط جمعى منتشر شود.

سوال ۱۳: آیا استفاده از شيوه هاى كنترل ذهن والقايات روانى توصيف جزايى دارد؟

پاسخ:

به استناد ماده ۵۰۰ مكرر قانون مجازات اسلامى، هر كس در قالب فرقه، گروه، جمعيت يا مانند آن استفاده از شيوه هاى كنترل ذهن والقايات روانى در فضاي واقعى يا مجازى مرتكب اقدامات زير شود اگر رفتار وى مستوجب حد نباشد به حبس و جزاى نقدى درجه پنج يا يکى از اين دو مجازات و محروميت از حقوق اجتماعى درجه پنج محكوم مى شود

۱- هر اقدامى كه موجب تسلط روانى يا جسمى بر ديگرى شود به نحوى كه فرد مورد بهره كشى و سوء استفاده جنس، جسمى يا مالى واقع شود ويا در اثر آسيب

رسانی به قدرت تصمیم گیری فرد و تشویق وی به ارتکاب جرایمی از قبیل اعمال منافی عفت، مصرف مشروبات الکلی، مواد مخدرویا روانگردان، خود آزاری یا دگر زنی، فرد مرتکب این اقدامات شود

۲- هرگونه فعالیت آموزشی ویا تبلیغی انحرافی ویا مخل به شرع مقدس اسلام ازطرقی مانند طرح ادعاهای واهی وکذب درحوزه‌های دینی ومذهبی از قبیل ادعای الوهیت، نبوت یا امامت ویا ارتباط با پیامبران یا ائمه.

سوال ۱۴: تفاوت جعل سنتی با جعل رایانه‌ایی چیست؟

پاسخ:

عنصر قانونی جعل رایانه‌ایی ماده ۷۳۴ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) است که بیان می‌دارد: هر کس به طور غیرمجاز مرتکب اعمال زیر شود، جاعل محسوب می‌گردد و به حبس از یک تا ۵ سال یا جزای نقدی از بیست میلیون ریال تا یکصد میلیون ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد:

الف. تغییر یا ایجاد داده‌های قابل استناد یا ایجاد یا وارد کردن متقلبانه داده به آنها.
ب: تغییر داده‌ها یا علائم موجود در کارت‌های حافظه یا قابل پردازش در سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی یا تراشه‌ها یا ایجاد یا وارد کردن متقلبانه داده‌ها یا علائم به آنها.

عنصر قانونی جعل سنتی ماده ۵۲۳ همان قانون است « جعل و تزویر عبارتست از: ساختن نوشته یا سند یا ساختن مهر، یا امضاء اشخاص رسمی یا غیر رسمی، خراشیدن یا تراشیدن یا قلم بردن یا الحاق یا نحوه اثبات یا سیاه کردن یا تقدیم یا تأخیر تاریخ سند نسبت به تاریخ حقیقی یا الصاق نوشته‌ای به نوشته دیگر یا به کار بردن مهر دیگری بدون اجازه صاحب آن و نظایر این‌ها به قصد تقلب.»

در جعل سنتی عنصر مادی جرم مشتمل بر رفتار مثبت (اصابتی)، محسوس و فیزیکی است و مواردی مانند آن چه در قانون بیان شده است را دربرمی گیرد، اما در جعل رایانه‌ایی این داده‌ها هستند که می‌توانند به صورت داده‌های پیام یا داده‌های رایانه‌ای موجبات تشکیل جرم را فراهم آورند.

از باب میزان مجازات نیز بین جعل مادی و رایانه‌ایی تفاوت وجود دارد.

سوال ۱۵: منشی دادگاه حین نوشتن اقرار، اقرار متهم را از قبول ندارم به قبول دارم تغییر می دهد، عمل منشی دادگاه چه جرمی است؟

پاسخ:

عنصر قانونی جرم مذکور ماده ۵۳۴ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) می باشد که حکایت از این دارد که عمل ارتكابی توسط منشی دادگاه جعل معنوی (مفادی) می باشد.

سوال ۱۶: اگر مشاور املاک در حین تنظیم مبیعه نامه مهلت پرداخت تنمه ثمن را به نفع خریدار بیش از مدت مورد توافق آنان ثبت کند (مثلا بجای سه ماه شش ماه درج کند) چه جرمی واقع شده است؟

پاسخ:

مستندا به ماده ۵۳۴ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) هریک از کارکنان ادارات دولتی و مراجع قضایی و مامورین به خدمات عمومی که در تحریر نوشته ها و قراردادهای راجع به وظایفشان مرتکب جعل و تزویر شوند اعم از اینکه موضوع یا مضمون آن را تغییر دهند، مهر یا تقریرات یکی از طرفین را تحریف کنند یا امر باطلی را صحیح یا صحیحی را باطل یا چیزی را که بدان اقرار نشده اقرار شده جلوه دهند به مجازات محکوم می شوند.

به تصریح مقرر مذکور جرم جعل مفادی صرفا از سوی مستخدمین دولتی یا ماموران به خدمات عمومی قابل تحقق است و مرتکب نمی تواند شاغل بخش خصوصی باشد.

سوال ۱۷: اگر ادعا شود گواهی انحصار وراثت جعلی است آیا می پذیرید؟

پاسخ:

گواهی انحصار وراثت در زمره اسنادی است که هرگاه توسط مامورین رسمی و در حدود صلاحیت آن ها و بر طبق مقررات قانونی تنظیم شده باشد رسمی محسوب می شود. (ماده ۱۲۸۷ قانون مدنی) و در مقابل اسناد رسمی یا اسنادی که اعتبار اسناد رسمی را دارد، انکار و تردید مسموع نیست و طرف می تواند ادعای جعلیت نسبت به اسناد مزبور کند یا ثابت نماید که این اسناد به جهتی از جهات قانونی از اعتبار افتاده است (ماده ۱۲۹۲ قانون مدنی).

سوال ۱۸: شهرداری ملكی را با تنظیم قرارداد، اجاره می‌کند، متعاقباً بنا به ضرورت، شهردار در متن تنظیم شده دست برده و مدت اجاره را از دو سال به سه سال تبدیل می‌کند، آیا عمل وی جرم است؟

پاسخ:

رفتار ارتكابی متسبب به شهردار، مصداق جعل در سند عادی و مشمول مقررات ماده ۵۳۶ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) است. زیرا اجاره‌نامه سند عادی است و اطلاق واژه «هر کس» شامل عموم افراد شهروندان از جمله شهردار است، نظر مشورتی شماره ۷/۲۲۱۷ مورخه ۱۳۷۹/۱۲/۲۲ اداره حقوقی قوه قضاییه در این خصوص بیان می‌دارد «هر چند کارمندان و رؤسای ادارات شهرداری‌ها کارمند دولت محسوب نمی‌شوند و مشمول مواد ۵۳۲ و ۵۴۴ قانون مجازات اسلامی نمی‌باشند ولی از جهت اینکه مأمورین به خدمات عمومی هستند علاوه بر ماده ۵۳۳ قانون مجازات اسلامی، حسب مورد مشمول ماده ۵۳۴ قانون مزبور خواهند بود.» لذا شهردار جزء مقامات ماده ۵۳۲ نیست اما مشمول اطلاق ماده ۵۳۶ قانون مذکور است. از سوی دیگر به خلاف جرم جعل در اسناد عادی که غیرقابل گذشت است، مطابق ماده ۱۱ قانون کاهش مجازات حبس تعزیری (مصوب ۱۳۹۹) جرم معنونه قابل گذشت است و بدون طرح شکایت شاکی ذی سمت، تعقیب کیفری موضوع امکان پذیر نمی‌باشد.

سوال ۱۹: کارمند گمرک با جعل اسناد، اموال گمرک را که به وی سپرده شده است به نفع خود تصاحب می‌کند، رفتار مادی مرتکب را از حیث توصیف جزایی تحلیل نمایید؟

پاسخ:

به استناد ماده ۵۳۲ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) مرتکب کارمند دولت محسوب می‌شود، لذا نامبرده مرتکب جرم جعل در اسناد رسمی شده است. و مطابق ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری (مصوب ۱۳۶۷) هرگاه کارمندان دولت وجوه، مطالبات یا حواله‌های سهام و اسناد و اوراق بهادار و یا سایر اموال متعلق به دولت را که بر حسب وظیفه به آن‌ها سپرده شده است را به نفع خود تصاحب نمایند مختلس محسوب می‌شوند. به علاوه مطابق تبصره ۲ ماده ۵ قانون فوق‌الذکر مجازات متهم به دلیل توأم شدن جعل با اختلاس مشمول تشدید مجازات به ترتیب مقرر شده در قانون است.

سوال ۲۰: شخصی دسته چك كارفرمای خود را از روی میز برداشته و امضای او را شبیه سازی می کند، سپس چك ها را در بازار خرج می نماید، عمل وی جرم است؟

پاسخ:

متهم مرتكب جرایم زیر شده است: ۱- برداشتن دسته چك بدون اذن كارفرما سرقت سند، موضوع بند ۵ ماده ۶۵۶ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) محسوب می شود ۲- شبیه سازی امضای كارفرما جعل در سند غیر رسمی است.

۳- خرج كردن چك مذکور در بازار مصداق بزه استفاده از سند مجعول موضوع فراز دوم ماده ۵۳۶ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) است.

۴- با عنایت به مجموع موارد پیش گفته و قسمت انتهایی ماده ۱ قانون تشدید مجازات مرتكبین اختلاس، ارتشا و كلاهبرداری در تصریح به « وسایل تقلبی دیگر >> تردیدی باقی نمی گذارد كه استفاده از هر گونه رسیدی كه عرفاً وسیله متقلبانه محسوب گردد می تواند موجب تحقق عنصر مادی جرم كلاهبرداری شود. (میرمحمد صادقی - حسین - جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی - چاپ ششم - نشر میزان ۱۳۸۵ ص ۷۱) فلذا جرم كلاهبرداری نیز محقق شده است.» لیكن با توجه به ماده ۱۱ قانون کاهش مجازات حبس تعزیری و قابل گذشت شدن جرم جعل در سند عادی، در صورت اعلام گذشت صاحب حساب بانكی، راجع به جعل و استفاده از سند مجعول به طور مطلق و در خصوص جرم كلاهبرداری در صورتی كه ارزش مال مورد تصاحب كمتر از ۱۰۰ میلیون تومان باشد، باگذشت مالباخته موجبات صدور قرار موقوفی تعقیب فراهم می شود.

سوال ۲۱: اگر شخصی ذیل تابلوی نقاشی ای كه خودش كشیده است بنویسد اثر استاد فرشچیان، جرم است؟

پاسخ:

اساس جرم جعل ساختن چیزی است كه به موجب آن بتوان افراد را فریفت تا آن را به جای اصل بگیرند، بنابراین امكان به اشتباه انداختن یا مشتبه كردن است كه اساس و پایه جعل را تشكيل می دهد نه شبیه بودن (میر محمد صادقی - حسین - جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی - انتشارات میزان - چاپ ششم - ص ۲۵۷) فلذا در فرض سوال چنان چه نقاشی به نحوی كشیده شده باشد كه با نوشتن نام استاد فرشچیان امكان به اشتباه انداختن دیگران وجود داشته باشد، جرم جعل محقق است. در غیر این صورت جرمی تحقق پیدا نكرده است.

سوال ۲۲: فردی برادر دوقلویش را به جای خود برای شرکت در آزمون ورودی پذیرش کارآموز وکالت می‌فرستد، آیا عمل وی جرم است؟

پاسخ:

جهت پاسخ: گویی به این سوال ابتدائاً باید به ماده ۵۴۱ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات توجه کنیم. ماده مذکور بیان می‌کند هر کس به جای داوطلب اصلی هر یک از آزمون‌ها اعم از کنکور ورودی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، دانشسراها، مراکز تربیت معلم، اعزام دانشجو به خارج از کشور یا امتحانات داخلی و نهایی واحدهای مزبور یا امتحانات دبیرستان‌ها، مدارس راهنمایی، هنرستان‌ها و غیره در جلسه امتحان شرکت نماید حسب مورد مرتکب و داوطلب علاوه بر مجازات اداری و انتظامی به دویست هزار تا یک میلیون ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد.

علیرغم آن که مصادیق مذکور، با توجه به واژه «و غیره» در ماده حصری نمی‌باشند بلکه از باب مثال آورده شده‌اند، لیکن به نظر می‌رسد که با توجه به ماهیت آموزش رسمی، تمامی مصادیق مذکور در ماده، تنها بتوان مؤسسات آموزشی مشابه مصرح، اعم از دولتی و غیردولتی را تحت شمول ماده قرار داد. بنابراین شرکت در آزمون رانندگی یا شرکت در آزمون‌های مربوط به آموزش‌های غیررسمی، مثل آزمون‌های آموزشگاه‌های زبان یا کلاس‌های تقویتی یا کنکورهای آزمایشی یا آزمون‌های تصدی منصب قضاء، وکالت، سردفتری و نظایر آنها، از دایره شمول ماده خارج خواهد بود (میر محمد صادقی - حسین - جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی - انتشارات میزان - چاپ ششم صص ۲۸۵، ۲۸۶) ولیکن عمل مذکور می‌تواند تخلف محسوب شده و مشمول آیین‌نامه اجرایی قانون رسیدگی به تخلفات و جرایم در آزمون‌های سراسری مصوب (۱۳۸۵/۵/۸) شود. و جرم نمی‌باشد.

البته نظر مشورتی شماره ۷/۷۳۷ - ۱۳۷۶/۲/۱۴ اداره کل حقوقی قوه قضاییه برخلاف استنباط مذکور است و بیان داشته است با توجه به عموم و اطلاق ماده ۵۴۱ قانون مجازات اسلامی، تقلب در امتحانات راهنمایی و رانندگی نیز جرم است» چنان‌چه قائل به این نظریه مشورتی باشیم فرض سوال نیز مشمول ماده ۵۴۱ خواهد بود.